

Utbildningsnämnden

Framtidens specialistsjuksköterska – ny roll nya möjligheter

Lunds universitet har fått möjlighet att yttra sig över Utbildningsdepartementets rubricerade promemoria (SOU:77) med diarienummer U2018/04219/UH.

Övergripande synpunkter

Vi ser positivt på flera delar av utredningen som är väl genomarbetad och innehåller flera viktiga förslag till att skapa en sammanhållen infrastruktur för specialistsjuksköterskan. Bakgrundsbeskrivningen skildrar en nulägesbeskrivning och framtida behov som vi delar med utredaren. En väsentlig del av förslaget som syftar till att öka yrkets attraktivitet handlar om att vårdgivaren behöver specificera behovet av kompetens. På detta följer också en ökad tydlighet i arbetsuppgifter som i sin tur leder till en möjlighet av differentierat ansvar och lön. Vi delar även utredarens synpunkter i att det finns ett stort behov av att skapa bättre förutsättningarna för sjuksköterskor att arbeta baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet vilket i sig ställer krav på fortlöpande kompetensutveckling. I detta har lärosätena en viktig roll genom att erbjuda ett adekvat utbildningsutbud som främjar det livslånga lärandet, t.ex. genom ökat utbud av fristående kurser.

Förslaget om VULF-avtal är en viktig del av förslaget och som signalerar behovet av att satsa på vårdvetenskaplig forskning och utökad möjlighet för förenade anställningar. Vi välkomnar även förslaget om en ny specialistinriktning; avancerad klinisk specialistsjuksköterska (AKS). Utredaren presenterar fyra modeller för utformning av specialistsjuksköterskeexamen (förslag A-D) och förordar förslag C som innebär att andelen inriktningar minskar till fyra; anestesi, intensiv, operationsvård och en öppen inriktning. Här delar vi inte utredningens uppfattning.

Vi anser att det är beklagligt att man valt att inte gå vidare med förslag kring barnmorskeutbildningen eller specialiströntgensjuksköterska. Barnmorskeutbildningen är en omfattande utbildning där studenterna möter en diversifierad patientgrupp. Ett exempel på detta är att befolkningsstrukturen i Sverige har förändrats t e x genom ett ökat antal utlandsfödda, vilket ger ett behov

av ökad kulturkompetens. Genomsnittsåldern för förstföderskor har ökat och därigenom har andelen kvinnor med komplicerade graviditeter och förlossningar ökat vilket kräver att utbildningen ger ett större utrymme för fördjupning. Utifrån barnmorskeutbildningens nuvarande omfattning om 90 hp finns för närvarande mycket liten möjlighet till förändringar och fortsatt förändringsarbete. Studenter har bl.a. genom kursutvärderingar, sedan väldigt många år, efterlyst en förlängd utbildning

Nulägesbeskrivningen i utredningen påvisar en total enighet och samsyn kring behovet av specialistexamen för röntgensjuksköterskor. Vi välkomnar därför utredningens förslag att regeringen uppdrar åt Universitetskanslersämbetet att ytterligare utreda vilka förutsättningar som finns för de lärosäten som har examensrätt för röntgensjuksköterskeexamen att bedriva och genomföra en specialiströntgensjuksköterskeexamen. Vi förordar också en utbildning som leder fram till Avancerad Klinisk Röntgensjuksköterska (AKR) motsvarande AKS.

Nedan kommenteras de huvudsakliga förslagen i utredningen närmare.

Ökat utbud av fristående kurser

Vi ser detta förslag som positivt under förutsättning att det finns en hållbar finansiering av dessa kurser. Förslaget är viktigt då det befrämjar det livslånga lärandet för yrkeskåren och ger förutsättningar till kompetensutveckling i en snabbt föränderlig sjukvård. Det kan diskuteras om den föreslagna 4-års tilldelningen är den bästa formen och i tillräcklig hög grad ger lärosätena förutsättningar för en långsiktig planering. En ökad användning av e-lärande borde också kunna användas i större utsträckning för att möta kompetensutvecklingsbehovet.

Ökad nationell samordning

Det är i sig positivt att utredaren ser vidareutbildning för yrkesgruppen som så pass angeläget att man vill lagstifta om krav på systematisk och fortlöpande vidareutbildning. Det bör i så fall omfatta alla vårddyrken och inte endast specialistsjuksköterskor. Vi ser positivt på en ökad möjlighet för lärosätena att profilera sig i syfte att lärosätena i större utsträckning kompletterar varandra i stället för att konkurrera om samma studenter. Å andra sidan kan vi också se svårigheter med en ökad nationell samordning avseende bedömning av hur lärosätena bäst profilerar sig.

Avancerad klinisk specialistsjuksköterska (AKS)

Förslaget om en ny avancerad klinisk specialistsjuksköterska (AKS) ser vi positivt på. Det ligger väl i linje med vårdens framtida behov av både breddad och fördjupad ämneskompetens. Denna nya yrkesexamen beskrivs främst ersätta den nuvarande distriktsköterskeutbildningen, men att AKS skulle kunna erbjudas inom fler specialistområden skapar nya och efterfrågade möjligheter till karriärsutveckling för yrkesgruppen. Vi ser dock att det i examensbeskrivningen finns en otydlig gränsdragning gentemot läkarprofessionen – t.ex. diagnostiskt ansvar, som behöver utvecklas ytterligare.

Det är oklart på vilket sätt utredaren anser att en ettårig specialistsjuksköterskeexamen och en AKS relaterar till varandra. Inte minst är tydligheten viktig gentemot studenterna så att de inte drabbas negativt. Eftersom vi anser att det finns behov av möjlighet till ytterligare specialisering inom flera specialistområden förespråkar vi istället AKS med möjlighet att efter ett år ta ut examen som specialistsjuksköterska. På detta sätt ser vi att AKS och fristående kurser kan komplettera varandra på ett önskvärt sätt. Det skulle då också bättre

ligga i linje med Bolognas nivåindelning med magister och masternivå. Det är inte bara relationen mellan de två examina som behöver tydliggöras. Även relationen till utbildning på forskarnivå behöver förtydligas. Vi kan inte nog understryka vikten av att det finns en tydlig och transparent uppbyggnad av dessa examina som harmonierar med nivåindelning av utbildning.

Under lång tid har detta kvinnodominerade yrke inte givits tillräckligt erkännande och respekt för sin kunskap. Erkännande har snarare bestått av flexibilitet på så sätt att sjuksköterskan ska kunna placeras i olika verksamheter för att kunna täcka upp där behov finns för tillfället. De ökade möjligheterna till specialistkunskap och därmed en mer definierad kompetens, skulle tillsammans med ökade möjligheter till kompetensutveckling innebära ett avsevärt mer respektfullt förhållningssätt till yrket och därmed också gynna yrkets attraktivitet.

Ifall AKS ska ha en tydligare och utökad inriktning mot medicinsk kunskap ser vi fördelar med att denna utbildning företrädesvis ges på de lärosäten som har en närhet till läkarutbildningen och den medicinska kompetens det medför. I motsats till utredningens förslag, bedömer vi att denna yrkesexamen kräver förkunskapskrav med minst ett års arbetslivserfarenhet som legitimerad sjuksköterska.

VULF-avtalet

Vi välkomnar förslaget om ett VULF-avtal som förutom att det skulle leda till en ökning av vårdforskningens omfattning och kvalitet, även innebär en välbehövlig satsning på ett kvinnodominerat yrke. Utredningen använder begreppet vårdvetenskaplig forskning som är ett brett begrepp som omfattar flera yrkesgrupper. Vi ser att det finns ett behov av att tydligare definiera vilka yrkesgrupper VULF-avtalet omfattar. Utredningen understryker även behovet av utökning av förenade anställningar, vilket vi delar. Detta innebär ökade möjligheter för samarbete och samsyn mellan vårdgivare och lärosäte. Det behöver dock också finnas förtydligande om vad anställningen innebär. Erfarenheten av förenade anställningar inom både omvårdnad och medicin är att om en liten del av anställningen utgörs av kliniskt arbete är det inom de flesta områdena inte möjligt att upprätthålla klinisk specialistkompetens.

Förslagen A-D

Utredaren presenterar fyra förslag till utformning av specialistsjuksköterskeexamen och lyfter fram förslag C. Vi delar inte utredningens förslag och det är oklart på vilka grunder man valt de tre fasta inriktningarna intensiv, anesthesi och operation och utöver det har en öppen inriktning. Att ha en öppen inriktning riskerar att det blir än mer oklart för vårdgivaren vilken kompetens en specialistsjuksköterska besitter och som varierar beroende av vilket lärosäte som ger utbildningen. Det ställer också än större krav på att arbetsgivaren formulerar behov av kompetens, något som i utredning påtalats som en brist hos vårdgivarna. Vidare finns det kvalitetsaspekter i att arbetsgivaren vet vilken kompetens en specialistsjuksköterska har inom ett specifikt område.

Behovet av en tydligt definierad specialistkompetens inom respektive område synliggörs inom t.ex. barn- och ungdomsvård där såväl internationella riktlinjer som nationell lagstiftning tydliggöra barnets perspektiv, och/eller barnets respektive föräldrars behov i vården.

Beslut

Beslut om att avge detta yttrande är fattat av undertecknad vice ordförande för universitetets utbildningsnämnd efter föredragning av avdelningschef Åsa Ekberg. Medicinska fakulteten har medverkat i beredningen av ärendet.

Lena Eskilsson
Vice ordförande

Åsa Ekberg
Kvalitet och utvärdering